UČITELSTVÍ PRO 2. STUPEŇ ZŠ – OBČANSKÁ NAUKA

OKRUH 1 – FILOSOFIE + ETIKA 1.

1. Athénská demokracie a politicko-filosofické myšlení v 5. století:

a) Jaké jsou rozdíly mezi demokracií starověkou a moderní? Jak Athénští demokraté chápali pojmy svobody, rovnosti a jejich institucionální výraz? Jaký charakter má politické vědění v demokratické obci (demokratická epistemologie a problém relativismu), co znamená být občanem a je občanská zdatnost naučitelná (kdo kazí mládež)?

b) Jakými vzdělávacími aktivitami lze posílit demokratické cítění studentů? Uveďte konkrétní příklad.

Literatura: Balot, R. The Greek Political Thought, Malden 2006, 51-86; Daneš, J. Kapitoly z dějin politického myšlení starověkého Řecka a Říma. Hradec Králové, str. 22-36.

2. Platónova a Aristotelova politická filosofie jako kritika fungování, hodnot a ideálů Athénské demokratické obce

a) Jak klasifikují Platón a Aristotelés politická zřízení, jak je hodnotí a jak nahlížejí jejich stabilitu? Jak vypadá dobrý občan a dobrá společnost a proč je kardinální politickou ctností spravedlnost? Platónova kritika pojmu svobody, Aristotelova kritika pojmu rovnosti.

b) Jakými metodami posilovat vnímání pravidel jako podmínek svobodného jednání?

Literatura: Daneš, J. Kapitoly z dějin politického myšlení starověkého Řecka a Říma. Hradec Králové 2007, str. 22- 62.; Balot, R. The Greek Political Thought, Malden 2006, str. 188-210, 230-250.

3. Vztah rozumu a víry ve středověké filosofii

a) Jaký byl vztah mezi křesťanstvím (monoteistickými náboženstvími obecně) a filozofií (antickou)? Jaká jsou úskalí víry bez rozumu a nekritické víry v rozum? Lze rozumovými prostředky dokázat boží existenci?

b) Jakým způsobem vysvětlit žákům, že úkolem vědy není vyvracet víru, a úkolem víry není úkolovat vědu?

Literatura: Floss, P. Architekti křesťanského středověkého vědění, str. 230-9, 315-17; Pieper, J. Scholastika. Praha 1993

4. Scholastika, filosofie a univerzita

a) Jak vypadalo univerzitní vzdělání a jaké místo v něm měla filosofie a tzv. artistická fakulta? Proč měl takový význam spor o univerzálie a jaké jsou základní pozice v tomto sporu? Proč byl sveden tak urputný zápas o studium Aristotelova díla a jak s jeho dědictvím naložil Tomáš Akvinský?

b) Má nebo nemá mít svoboda vědeckého bádání nějaké limity?

Literatura: Floss, P. Architekti křesťanského středověkého vědění, str. 289-321; Pieper, J. Scholastika. Praha 1993.

5. Descartova filosofie

a) Z jakých důvodů se Descartes pokusil zpochybnit vše, čemu dříve věřil? Proč je podle Descarta výrok „myslím, tedy jsem“ nezpochybnitelný?

b) V čem může být podle vás Descartova „metodická skepse“ inspirující pro studenty středních škol?

Literatura: Röd, W. Novověká filosofie I., Praha. Oikoymenh, 2001

6. Společenské otázky ve filozofii 17. a 18. století

a) Představte základní doktríny myslitelů tzv. společenské smlouvy. Jak se filozofické myšlenky Johna Locka projevily v americké Deklaraci nezávislosti z r. 1776?

b) Jaké texty či příklady jsou podle vás vhodné k tomu, aby přivedly studenty k zamyšlení nad nezcizitelností lidských práv a povinnosti vlády je chránit?

Literatura: Tretera, I. Nástin dějin evropského myšlení (od Thaleta k Rousseauovi). Praha: nakl. COWI. 1996.

7. Osvícenství

a) Oč usiluje osvícenství? Co je smyslem Encyklopedie? Vyložte hlavní myšlenky vybraného francouzského filozofa 18. století.

b) Na kterých příkladech byste studentům ukázali, že i naše doba (ať už dobrém či ve zlém) je do značné míry dědicem osvícenského projektu?

Literatura: Kenny, A. Stručné dějiny západní filosofie. Praha: Volvox Globator, 2000, str. 275-390.

8. Fenomenologie

a) Jaké jsou metody a cíle fenomenologické filosofie? Jaké tři „pohyby lidské existence“ Patočka rozeznává?

b) Na jakých příkladech byste studentům vysvětlili Heideggerovo rozlišení mezi nevlastním (každodenním) a vlastním (autentickým) způsobem existence?

Literatura: Petříček, M., Úvod do (současné) filosofie. Praha: Herrmann & synové, 1997

9. Analytická filosofie, pragmatizmus a neopragmatizmus

a) V čem spočívá základní myšlenka a přínos tzv. obratu k jazyku v rámci analytické filosofie 20 st. (při odpovědi vycházejte ze základních myšlenek G. Frega, B. Russella, L. Wittgensteina a Vídeňského kruhu)? Co znamená „obrat k jazyku“? V čem spočívá tzv. pragmatická maxima? Jak se Deweyova filozofie promítnula do chápání pedagogiky? Co je jeho pojetí „pedocentrizmu“?

b) Jak byste ve výuce postupovali, abyste studentům umožnili pochopit pojem „falibilizmus“?

Literatura: Peregrin, J., Filozofie pro normální lidi. Praha: Dokořán, 2008; Peregrin, J., Obrat k jazyku: druhé kolo. Praha: Filosofia, 1998.

10. Filosofická reflexe totality

a) Jaké jsou podle H. Arendtové kořeny a základní rysy totalitarismu? Shrňte Popperovo rozlišení mezi uzavřenou a otevřenou společností. Proč označuje K. R. Popper Platóna a K. Marxe za nepřátele otevřené společnosti?

b) Jak byste zakomponovali výklad díla H. Arendtové či K. R. Poppera do tematického celku „Občan ve státě“?

Literatura: Popper, K. R., Otevřená společnost a její nepřátelé I./II. Praha 1994; Arendtová, H. Původ totalitarismu I - III, Oikúmené 1996, Ballestrem, O., Politická filosofie 20. stol., OIKOYMENH, Praha 1993.

11. Počátky etiky u Řeků

a) Etické otázky u Sókrata a sofistů.

b) Jaké etické názory vyjadřuje Sókratés v Platónově díle Kritón? Připravte si ukázku, jak by bylo možné tyto názory představit na SŠ/ZŠ.

Literatura: Ricken, F.: Antická filosofie, Olomouc: Nakladatelství Olomouc 2002; Remišová, A. (ed.) Dějiny etického myslenia v Európe a USA, Bratislava: Kalligram. 2008; Tretera I.: Nástin dějin evropského myšlení, Ladislav Horáček – Paseka, Praha a Litomyšl 1999

12. Platón

a) Pojetí dobra, ctnosti, spravedlnosti, odpovídající uspořádání státu

b) Přečtěte si úryvek Ústavy II 331c-II 350c: Jak chápou spravedlnost protagonisté rozhovoru? Připravte si problémovou úlohu (příklad), na němž by bylo možné v hodině ZSV/OV diskutovat, co znamená „být spravedlivý“.

Literatura: Ricken, F.: Antická filosofie, Olomouc: Nakladatelství Olomouc 2002.; Remišová A. (ed.) Dějiny etického myslenia v Európe a USA. Bratislava: Kalligram. 2008; Tretera I.: Nástin dějin evropského myšlení, Ladislav Horáček – Paseka, Praha a Litomyšl 1999; Platón: Ústava. Praha: Oikoymenh.

13. Aristotelés

a) Pojetí ctnosti a dobrého života, cíl lidského usilování.

b) Připravte si problémovou úlohu k tématu spontánně dobré jednání versus ctnostné jednání, k němuž se cvičíme.

Literatura: Ricken, F.: Antická filosofie, Olomouc: Nakladatelství Olomouc 2002; Remišová A. (ed.) Dějiny etického myslenia v Európe a USA. Bratislava: Kalligram. 2008

14. Stoicismus

a) Etické požadavky a jejich metafyzické předpoklady, hlavní představitelé nové stoy.

b) Vymyslete příklad ze současného života, na němž by se dala ukázat prospěšnost stoického postoje ke skutečnosti.

Literatura: Ricken, F.: Antická filosofie, Olomouc: Nakladatelství Olomouc 2002; Long, A. A. Hellénistická filosofie: stoikové, epikurejci, skeptikové. Praha: Oikoymenh, 2003; Rist, J. M.: Stoická filosofie Praha: Oikoymenh, 1998.

15. Epikurós a epikureismus

a) Nejvyšší dobro, hlavní etické názory a související názory na život a smrt, odlišnost vůči stoicismu.

b) Přečtěte si předem Dopis Menoikeovi. K jakým charakterovým vlastnostem vede zacházení s potřebami a úsilí o slast, ke kterým Epikuros nabádá v dopise? Vymyslete příklad pro současnou dobu, který by ilustroval škodlivost některého ze strachů, jež se Epikurós snaží rozptýlit.

Literatura: Ricken, F.: Antická filosofie, Olomouc: Nakladatelství Olomouc 2002. Long, A. A. Hellénistická filosofie: stoikové, epikurejci, skeptikové. Praha: Oikoymenh, 2003; Epikurós: Dopis Menoikeovi, např. in: Hodovský, I., Sedlák, J.: Z dějin morálních teorií (Antologie z etiky I), Olomouc 1995

16. Vznik a původní založení křesťanské etiky

a) Prameny křesťanské etiky. Zásadní požadavky „Horského kázání“. Významní představitelé ve středověku.

b) Vymyslete problémovou úlohu, na niž by bylo možné ukázat důležitost požadavku pravdivosti v současné době (mezilidské vztahy, masmédia,...)

Literatura: Remišová A. (ed.) Dějiny etického myslenia v Európe a USA. Bratislava: Kalligram. 2008; Peschke, K. H.: Křesťanská etika. Praha: Vyšehrad. 1999; Bible: Druhá kniha Mojžíšova, Matoušovo evangelium

17. I. Kant

a) Předpoklady a principy Kantovy etiky

b) Vymyslete problémovou úlohu k tématu hypotetického/kategorického imperativu.

Literatura: Remišová A. (ed.) Dějiny etického myslenia v Európe a USA. Bratislava: Kalligram. 2008; Störig, H. J., Malé dějiny filosofie, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000; Anzenbacher, A.: Úvod do etiky, Praha: Zvon, 1994.

18. Utilitarismus

a) Vznik a představitelé utilitarismu, utilitarismus pravidel a činu.

b) Vymyslete problémovou úlohu, na níž bude možné představit problematiku otázky, zda účel světí prostředky.

Literatura: Remišová A. (ed.) Dějiny etického myslenia v Európe a USA. Bratislava: Kalligram. 2008; Gluchman, V., Dokulil, M., Súčasné etické teorie, Prešov: LIM, 2000

19. Etika ctnosti

a) Pojem ctnost, přístup etiky ctnosti k lidskému dobru, představitelé antické etiky ctnosti a jejich představa o dobrém životě, výhody etiky ctnosti oproti deontologickému přístupu.

b) Vyberte známé dílo světové nebo české literatury, na jehož hrdinovi můžete doložit, co znamená výraz ctnost, případně jaké jsou její charakteristiky, a čím se ctnostné jednání vyznačuje. Uveďte, jak by šlo příklad vybraného hrdiny motivačně využít ve výuce.

Literatura: Kohák, E.: Svoboda, svědomí, soužití. Praha: Slon. 2004; Comte-Sponville, A.: Malá rozprava o vel´kých ctnostiach, Bratislava: SOFA, 1999

20. Darwinismus a evoluční etika

a) Vysvětlení předpokladů evoluční etiky a otázek či námitek, které vyvolává. Danou problematiku můžete vysvětlit obecně, či na vybraném autorovi (Dawkins, Wilson).

b) Uveďte, jak je možné různě chápat slovo užitečnost, a jaké existují argumenty proti chápání morality jako toho, co se vyplácí.

Literatura: Ridley, M.: Původ ctnosti. Praha: Portál, 2000, kap. Teorie mravních citů; De Waal, F.: Dobráci od přírody, Praha: Academia, 2006, s. 12-29

21. Emoce a rozum v moralitě a etice

a) Vysvětlete základní předpoklady racionalistické pozice a jejího protějšku, pozici emotivismu, experimentální a empirické etiky.

b) Uveďte, jaké znáte závěry bádání a jejich interpretace ve prospěch jedné či druhé pozice. Která pozice převládá v pedagogických teoriích?

Literatura: Brázda, R.: Ethicum. Zlín: VeRBuM, 2010; Damasio, A.: Hledání Spinozy. Radost, strast a citový mozek. Praha: dybbuk, 2004.

22. Ochrana životního prostředí a ekologická etika

a) Co je nejvyšší hodnotou: antropocentrismus, biocentrismus a ekocentrismus v ekologické etice, jejich základní pozice.

b) Vysvětlete na příkladu, který by byl vhodný i pro žáky, jaká odlišná řešení vyplývají z jednotlivých pozic.

Literatura: Kohák, E.: Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky. Praha: Slon, 2000 (přepracované vydání); Skýbová, M.: Etika a příroda. Proč brát morální ohledy na přírodu? Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011.

23. Relativita etiky a etický relativismus

a) Význam pojmů relativita, universalismus, etický relativismus. Představte podstatu problému shrnutého pod dané pojmy. Pojem kulturní relativismus a souvislosti s etickou problematikou.

b) Vymyslete problémovou úlohu, na níž by bylo možné představit spor kulturního relativismu s universalismem

Literatura: Anzenbacher, A.: Úvod do etiky, Praha: Zvon, 1994; Ricken, P.: Obecná etika, Praha: Oikoymenh, 1995; Kohák, E.: Svoboda, svědomí, soužití. Praha: Slon. 2004.

24. Determinace a svoboda

a) Základní souvislost sporu indeterminismu s determinismem a etiky. Vyberte v dějinách filosofie jednoho myslitele/směr, na němž tuto problematiku představíte.

b) Existují v současnosti nějaké poznatky o člověku, které by jeden nebo druhý názor podporovaly?

Literatura: Anzenbacher, A.: Úvod do etiky, Praha: Zvon, 1994; Remišová A. (ed.) Dějiny etického myslenia v Európe a USA. Bratislava: Kalligram. 2008; Ricken, P.: Obecná etika, Praha: Oikoymenh, 1995; Kohák, E.: Svoboda, svědomí, soužití. Praha: Slon. 2004

25. Etika pedagoga a žáka

a) Vyhledejte a prostudujte různé návrhy etických kodexů pedagoga a žáka a etický kodex UHK. Vyberte nejzávažnější body, které by měly takové kodexy tvořit. Na jakých obecných etických principech jsou založeny? Jak lze některé z vybraných požadavků zdůvodnit?

b) Vymyslete problémovou úlohu, která by studenty nebo žáky vedla k pochopení vazby mezi právy a povinnostmi.

Literatura: Lencz, L. Etická výchova - metodický materiál 3. Praha: LUXPRESS, 2003; Vacek, P. Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat. Praha: PORTÁL, 2008.

2 – MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

1. Multikulturní výchova v českém vzdělávacím systému

a) Multikulturní výchova v RVP ZV – charakteristika, cíle, přínosy

b) Tematické okruhy multikulturní výchovy v RVP ZV c) Podmínky pro realizaci multikulturní výchovy v České republice

Literatura:

BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf) ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

2. Pilíře multikulturní výchovy

a) Role pedagogického konstruktivismu při výuce MKV

b) Kritické myšlení, jeho význam a souvislost s MKV

c) Interaktivní a kooperativní výuka jako prostředek MKV

Literatura:

BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001. ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

3. Informační zdroje pro multikulturní výchovu

a) Monografie a sborníky – české i zahraniční

b) Využitelnost výsledků terénního výzkumu v MKV, příklady

c) Kritická analýza metodických materiálů pro výuku MKV

Literatura:

BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004. PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

4. Multikulturní postoje žáků

a) Termín postoj, jeho podstata a utváření, postojová změna

b) Cíle MKV v oblasti postojů a hodnot

c) Konkrétní příklady aktivit vedoucích ke změně postojů žáků, jejich analýza

Literatura:

BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004. PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

5. Multikulturní komunikace

a) Komunikační etiketa, komunikační styl

b) Analýza komunikačních stylů u vybraných kultur

c) Multikulturní komunikace ve výuce na základních školách, zásady komunikace s cizincem

Literatura:

BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004. PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

6. Tematický okruh Kulturní diference

a) Základní pojmy

b) Problémy sociokulturních rozdílů v České republice a v Evropě

c) Příklad aktivity pro výuku tématu Vlastní kulturní zakotvení vs. respekt ke zvláštnosti různých etnik

Literatura:

BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

7. Tematický okruh Lidské vztahy

a) Základní pojmy

b) Vztahy mezi kulturami, předsudky a vžité stereotypy

c) Příklad aktivity pro výuku tématu Lidská solidarita

Literatura:

BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

8. Tematický okruh Etnický původ

a) Základní pojmy

b) Postavení národnostních menšin; základní informace o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti

c) Příklad aktivity pro výuku tématu Způsoby života, odlišné myšlení a vnímání světa; projevy rasové nesnášenlivosti

Literatura:
BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004. PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

9. Tematický okruh Multikulturalita

a) Základní pojmy

b) Multikulturalita současného světa a předpokládaný vývoj v budoucnosti

c) Příklad aktivity pro výuku tématu Komunikace s příslušníky odlišných sociokulturních skupin

Literatura:
BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.
PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004. PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

10. Tematický okruh Princip sociálního smíru a solidarity

a) Základní pojmy

b) Otázka lidských práv, základní dokumenty

c) Příklad aktivity pro výuku tématu Aktivní život v multikulturní společnosti

Literatura:
BURYÁNEK, J. (ed.): Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro SŠ pedagogy. Člověk v tísni - společnost při České televizi, o. p. s. v nakladatelství Lidové noviny, Praha. 2002. Dostupné z: http://www.varianty.cz/cdrom/
MOREE, D., a Varianty. Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008.

PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie - Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, 2004. PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Praha : ISV Nakladatelství, 2001.
PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 2007. (dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf)
ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v české republice. Praha: Portál, 2001.
ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu – Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.

11. Charakterizujte předmět kulturní a sociální antropologie.

a) Jak vznikl a vyvíjel se antropologický pojem kultury?

b) Jaký́ je rozdíl mezi fyzickým a kulturním antropologem?

c) Jaké jsou základní metody práce antropologa?

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004 Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.
Durkheim, E. (2002). Sociologie náboženství a teorie poznání. In. Elementární formy náboženského života. Praha: OIKOYMENH, str. 9-27.

12. Evolucionizmus v kulturní a sociální antropologii.

a) Jakým způsobem vysvětluje James G. Frazer magii a náboženství ve své knize Zlatá ratolest?

b) Jaké jsou základní teoretické námitky proti evolucionizmu?

c) Jak podle evolucionistů vypadala evoluce rodiny?

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.
Boyd, R., Richerdson, P. V genech není všechno. Praha:Academia, 2012.

13. Funkcionalizmus v kulturní a sociální antropologii.

a) Co je funkcionalizmus v kulturní a sociální antropologii a obecně ve spol. vědách?

b) Charakterizujte dílo B. Malinowského.

c) Charakterizujte dílo Radcliffa-Browna.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.
Malinowski, B. (1968). Vědecká teorie kultury. Brno : Krajské kulturní středisko.
Kincaid, H. (1994). Assessing Functional Explanations in the Social Sciences. In: Martin, M., McIntire, L. C. Readings in the Philosophy of Social Sciences. Cambridge : The MIT Press, p. 415 – 428.
Malinowski, B. (1961). The Subject, Method and Scope of this Inquiry. In: Argonauts of the Western Pacific E.P. Dutton : London. Publication 1- 25.

14. Strukturalizmus v kulturní a sociální antropologii.

a) Charakterizujte základní rozdíly mezi lingvistickým strukturalizmem a jeho aplikací v antropologii.

b) Co vytýká Lévi-Strauss svým současníkům v jejich postupu při analýzách mýtu (viz článek Struktura mýtů)?

c) Jak Lévi-Strauss vysvětluje mýtus o Oidipovi? Na základě jakých principů?

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.
Lévi-Strauss, C. Strukturální antropologie I., II. Praha:Argo, 2006 (2007).

15. Americká sociální a kulturní antropologie.

a) Charakterizujte přínos Franze Boase pro moderní americkou antropologii?

b) Vysvětlete základní myšlenku R. Benediktové, obsaženou v její knize "Kulturní vzorce".

c) Charakterizujte život a dílo Mary Douglasové.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.
Benediktová, R. Kulturní vzroce. Praha: Argo, 1999.

16. Difuzionalizmus v kulturní a sociální antropologii.

a) Jak vznikla difuzionalistická teorie a jak se vymezovala proti evolucionizmu?

b) Jaký je rozdíl mezi “akulturací” a “enkulturací”?

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

17. Současný vývoj v kulturní antropologii.

a) Co je základním principem Geertzova "zhuštěného popisu"?

b) V čem spočívají základní myšlenky neoevolucionizmu?

c) Co je tzv. "koncepce kulturního materializmu" a kdo je jejím autorem?

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.
Geertz, C. Zhuštěný popis: K interpretativní teorii kultury. In: Interpretace kultur. Slon : Praha, 2000, str. 13 – 42.
Geertz, C. Záludná hra: Poznámky ke kohoutím zápasům na Bali. In: Interpretace kultur. Slon : Praha, 2000, str. 455 – 501.
Foste, M. L., Symbolism: the foundation of culture, In: Ingold, T. (ed.).Companion Encyclopedia of Anthropology. Routledge : New York, 1994,p. 366.
Boyd, R., Richerdson, P. V genech není všechno. Praha:Academia, 2012.

Harris, M. The Epistemology of Cultural Materialism. In:Erickson, P. A., Murphy, L. D. Readings for a History of Anthropological Theory. Broadview Press : Toronto, 2001, p. 408 – 423.

18. Společenské systémy. Vysvětlete:

a) Jakým způsobem jednotlivé antropologické školy charakterizují rozdíl mezi kulturou a společenských systémem (např. funkcionalizmus a strukturalizmus)? Jak vysvětlují jejich funkce? Uveďte alespoň 3 etnografické příklady.

b) Status a role. Uveďte 3 antropologické studie a zdůrazněte zvláštnost antropologického přístupu.

c) Pohlavní role. Uveďte alespoň 3 etnografické příklady. V čem spočívalo jádro sporu mezi Margaret Meadovou a Derekem Freemanem? Jak spor probíhal?

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

19. Manželství a rodina. Vysvětlete:

a) Formy manželství. Uveďte alespoň 3 etnografické případy odlišných forem manželství. Vysvětlete základní antropologickou terminologii (moieta, sororát, levirát, matrilokalita, patrilokalita, incestní tabu; křížoví bratranci atd.) a uveďte její aplikaci.

b) Nukleární rodina. Jaký je vztah mezi nukleární a tzv. orientační rodinou? Jak se liší teoretický přístup Lévi-Strausse od Radcliffa-Browna v chápání role nukleární rodiny? Uveďte alespoň 3 etnografické příklady na kterých demonstrujete variabilitu povahy otcovství a mateřství.

c) Manželská výměna. Co je tzv. generalizovaná výměna? Uveďte alespoň 3 etnografické studie, na kterých demonstrujete důležité odlišnosti.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

20. Příbuzenské systémy. Vysvětlete:

a) Oboustranná příbuzenství.

b) Rozšířená rodina.

c) Rodová linie a rodová posloupnost; další typy skupin původu.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

21. Ekologie a hospodářství. Vysvětlete:

a) Kulturní ekologie.

b) Typy hospodaření.

c) Ekonomická antropologie.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

22. Řád a autorita. Vysvětlete:

a) Prestiž a moc.

b) Sociální kontrola.

c) Rovnostářské a hodnostářské společnosti.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

23. Náboženství. Vysvětlete:

a) Animizmus, animatizmus, posvátné a profánní, psychologické teorie.

b) Magie, šamanizmus, rituál.

c) Nové náboženské směry; náboženství a společenská změna.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

24. Antropologické teorie vývoje. Vysvětlete:

a) Unilineární evolucionizmus vs. neoevolucionizmus.

b) Kulturní dějiny a kulturní oblasti.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.
Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

25. Terénní výzkum. Vysvětlete:

a) Příprava a zahájení terénního výzkumu.

b) Zúčastněné pozorování a interview.

c) Výzkum v komplexních společnostech a interpretace.

Literatura:
Murphy, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha:SLON, 1998.

Soukup, V. Dějiny antropologie. Praha:Karolinum, 2004
Ingold, T. (ed.) Companion Encyclopedia of Anthropology. London and New York : Routledge, 2002.

OKRUH 3 – DIDAKTIKA

Didaktika NMgr. učitelství pro 2. stupeň ZŠ

Základem otázek je seznam pěti témat určených tematicky a formou výuky (běžná výuka + počet hodin, projektová výuka, bloková výuka). Studující tato témata samostatně detailně zpracuje a nejpozději týden před termínem SZZ elektronicky zašle na adresu referentky KFSV Anny Bazalkové (anna.bazalkova@uhk.cz). Komise z těchto témat jedno vybere. Studující v průběhu zkoušky prezentuje přípravu ke komisí vybranému tématu a odpoví na otázky v diskusi. Nejde o prezentaci portfolia. V portfoliu prezentuje studující své zkušenosti z praxí, zde své metodické kompetence nabyté během studia.

INSTRUKCE PRO STUDUJÍCÍ

K SZZ si studující připraví sadu samostatně zpracovaných didaktických materiálů podle zadání (viz seznam níže). Materiály musí obsahovat jak strukturu lekce, tak samotné materiály určené pro práci ve třídě (pracovní listy, prezentace, primární literaturu) a seznam použitých zdrojů. Příprava bez uvedení zdrojů je považována za neúplnou. Pokud studující při tvorbě přípravy využije generativní AI, uvede, k jakému účelu ji použil*a a jak její výstupy ověřil*a nebo upravoval*a.
Z veřejných zdrojů lze převzít pouze jednotlivé aktivity, nikoliv celou přípravu (vždy s uvedením zdroje a vysvětlením výběru). Studující si ke zkoušce přinese buď tištěné podklady, nebo prezentaci v PowerPointu. Zvolená forma musí obsahovat jak plán lekce, tak jednotlivé materiály.

Průběh didaktické části SZZ:

1. Prezentace vybraného tématu z připravené sady materiálů
    1) Uchopení tématu, odborné a didaktické zdroje, ze kterých lekce vychází
    2) Vzdělávací cíle
    3) Prezentace jednotlivých aktivit, popis a zdůvodnění metod
    4) Návrh evaluace
    5) Zhodnocení rizik či možných obtíží ve výuce
2. Reflexe praxí a portfolia
    a) Jak se zkušenost z praxí odrazila v materiálech předložených k SZZ?
    b) Diskuse nad vybraným materiálem z portfolia
3. Rozprava s komisí nad portfoliem a předloženými materiály.

Hodnoticí kritéria:

1. Orientace v tématu prezentovaného materiálu (30 %). Způsob, jakým studující zdůvodní výběr tématu a materiálů, jak se v něm orientuje po faktografické stránce. Schopnost kritické práce se zdroji a informacemi.

2. Metodická úroveň návrhu (70 %). Volba a způsob zdůvodnění didaktických cílů. Výběr metod a materiálů odpovídajících cílové skupině. Soulad s platným RVP. Realistický časový harmonogram lekce. Předpokládá se práce s aktivizačními a badatelskými metodami, lekce založené pouze na výkladu učitele nebudou pokládány za dostatečné k úspěšnému složení zkoušky. Pozitivně se také hodnotí rozmanitost využitých metod a materiálů.

Témata SZZ:
Koncepce SZZ předpokládá, že téma je zadáno jako širší a studující ho uchopí způsobem, který je mu/jí blízký.

1. Osobní finance (1 × 45 min., 7. ročník)
2. Práce se základními texty: Ústava ČR, zákony, Listina základních práv a svobod (1 × 45 min., 9. ročník)
3. Rozhodování ve fyzickém a digitálním prostředí (2 × 45 min., 7. ročník)
4. Demokracie a autokracie (2 × 45 min., 8. ročník)
5. Aktivní občanství: co můžeme změnit v našem okolí (projektový den, 6 vyučovacích hodin)